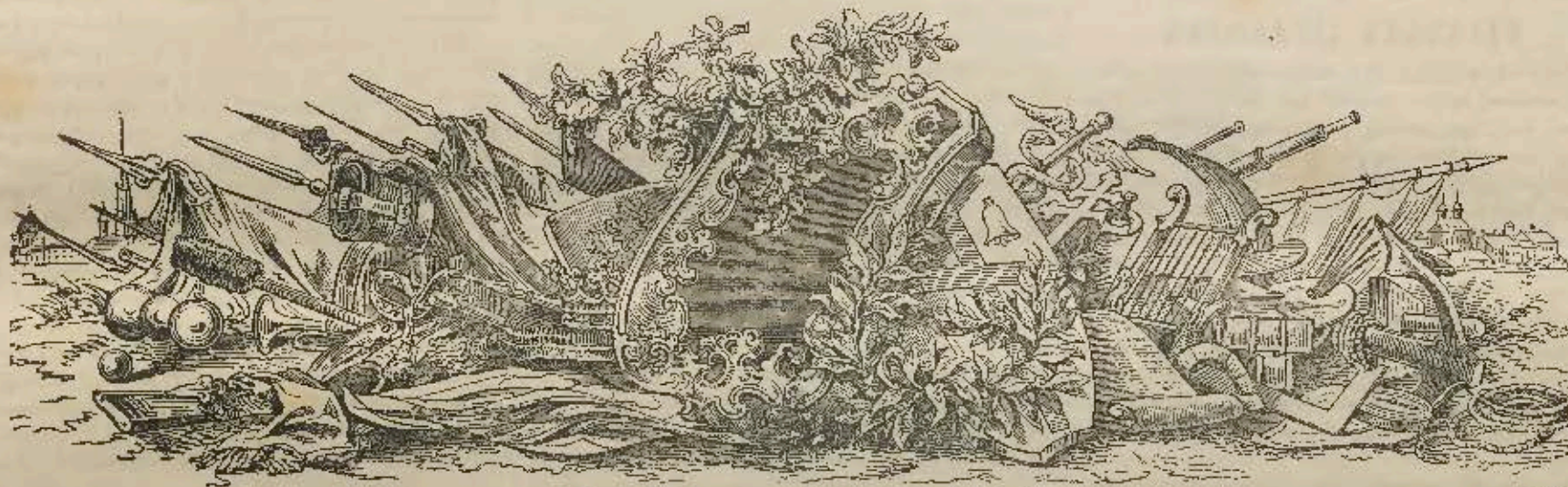

ՈՒՍՏՐԻՆ, ՂԵՏՆՈՒ ԵՐԵՎԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ՎՐՈՅ ԸՐՈՎԱՐԱՅ ՈՒՆ
 ՍՈՒՄԵՐՆԵՐ՝
 ԳԵՂՂԻՄ, ՍԵՆՆԵՐ, ԼՈՐԻՍԵՐ,
 ՀՈՒՍԵՔ ՑԻՐԻՔԻՒՄ, ԲՈՎՃԱՐԵՐՈՒՄԻ ՀԱՅԴԵՐՍ ԳԼԽ-
 ԱՍԿԱՅԻՅԻ ԵՐԹՈՒՄԻՆ, ԼՐԱՐՃԱՎԱՐՈՒՄԻՆ, ՓՐԵԳԵՐԵՐԻՆ,
 ՎԵՋԻՐ ՊՐԱՅԻ ԻՆՏԵՐՆԵՐ,
 ՀՈՒՆԵՐ, ԻՐԱՆՊԻՐԱՆԿԱՆ ԴԵՂՎՐԵՐ,
 ՕՊԵՐԱԿԱՆ ՏԵՐԻՔԻՒՄ, ԴՈՒՄԵՐՈՒՄԻ ԽԱՆԱԿԻՆ ԵՐԵՐԷ,
 ԵՐԿՐԱՍ ՓՈՅԱՆ ՍՇՆՈՒՄԻՆ ԿՐԻՐԵՐԷ,
 ՎԵՐԲԵՍՏԱՆ, ՔԱՅՐԱԶՐՈՒՄԻ ԽԱՐԴՊԱՆՈՒՄԻՆ ՎԵՐ,
 ԿՆԻՂԵՐՈՒՄԻ, ՎԵՐԱՆԱՆԵՐՈՒՄ ԴՐՈՎՈՒՄԻՆ, ԳԵՂՂ ՍՈՎԵ-
 ՐՈՒՄԻՆ ՎԵՐ ԿՐ ՎԵՐՃՈՒՄԷ,
 ՇԵՆԱՍՏԵՆ, ՊԻՆԵՐԱՎՈՐ ԵՐԵՐԷ,
 ՈՒՍՏՐԻՆԱՎԵՐ, ԵՐՈՒՆԻՍԵՐԵՆ, ՊԻՆԵՐՈՒՄԻ ԿԱՌԱ-
 ՎՈՒՄԻՆ, (ԶԱՐՈՒՆԻՎՈՒՄԻՆ),
 ՎԻՃԵՎԱՐԵՐԵՆ, (ՈՒՆԱՆՈՒՄԻՆ ԽԱՆԱԿԻՐԵՐԷ, (ԶԱՐՈՒՆ-
 ԱՎՈՒՄԻՆ))
 ՈՒՍՏՐԻՆԱՎԵՐ, ՄԵՆՏԵՐՈՒՄԷՐ՝

ՔՒԻԶՆԵԼԻ, ՅՈՒԴԵՈՒԼԵՐԻ 22.

— Ենթադնե՞րք Տոմիկոսյան եւ Դուկան, իրենց օրեկերեան խնդրոյն մէջ չեղոր բըլլալ, ու, իրենց ծովերն առնէն ահրուխտեան նաւերուն բաց բըլլալ յայտնած էին, աւ օրեւս նպիտակութիւններն իւրենց, աւ որոշումը պաշտօնական եղանակաւ Կառարհայի կառավարութիւնէն ծանուցին:

ԿԱՅՈՒՐԱՄԱՆ, հրամանագրով հիմք փրկագնաց ուղի էր որոշու. օրէնք մը հրատարակուեցաւ, որոն կէտը (320) քիչեւրամ պիտ'որ ըլլայ. աոր պատճառն ան է որ արժամի ի փրկագնացն օր լսա օրէ կը նստալին: — Պորոյց դալքին բարբաբազտն ընկերական ժողովքներու դիւանդներուն չըլաբերական ինքը լմով մը յանձնեց որ բախտի խաղերն արգելին, ու կէս սիկիւրամն ժողովրդէն ա) զադրեցրեն:

— Փարիզ, Յունաստան 16: Այսօր Թուրքիայի պաշտոն մեջ պաշտոնեից մեծ ժողովք մ'ը կառաւ: Այլ կարծութի օր Անգլիա ուլ մեծ պատարաստութիւններ կը տեսնէ: Ի՞նչ որ զօրաց առաքում մ'ը լըց, ստուգիւ առաքին տեղին Արեւել կըլին է, որուն մէկ Նաւահանդիսան անդադադիք, երկրորդը գաղղեացիք պիտ'որ բռնեն: Փարիզի մէջ ընդհանրապէս ամեն տուն համարումն ան է, որ տունաց Ռուսաց հետ պատերազմ բռնուելու, վեճը պիտի չվերջանայ: Իսկ այս միայն կը յուսացուի, որ կոխը գուցէ ձգուի զայլ միայն իրար:

— Պր. Գրսնելֆ Գաբրիէ կնոջը Ռուսաց զւս-
պանք իր անցագիրն ուզած չէ, ուստի կը կարծուի
որ Տրուէն տը Լիւիլն շարքերաբան թուղթը
հրատարակուելէն ետքը, իր կայարմէն նոր հրա-
մանք կը սպասէ որն որ ամսոյս 18էն առաջ Գաբրիէ
չիկրնայր հասնել: — Ընդհանրապէս մեծ ծանրա-
կշառ թիւն ունի Գաբրիէ մէջ արեւելեան խնդրոյն
առ պարագան, որ Ըստրիա ու Պրուշ, բոլոր մոռա-
ւանք տառաջն տէրու իմերը, փարանաւալ նաւա-
ւորդիւններուն վնէ ծով մանելէն ետեւ իրենց քա-
ղաքական լինեացքը փոխած չեն:

— Լ'ս արերս փարիզի մէջ՝ մարդուն մէկը կը հրա-
տարակէ որ նոր տեսակ ճարտիւղ գնդակներ շինելու
եղանակ մը գտած է, եւ կ'ուզէ իր այս գիւլալ՝ զորն
որ իր մարդատիրական տւածանց պտուղը կ'անուանէ,
ճաճկաստանի ընծայ ընել։ Ար որ աս գնդակները
կը հասնին, հոն ալ զրկուածին չկոչ։ Կառ, տուն
միջերանոյ, նաւահանգիստ, եւ այլն, ամենայն ինչ
ուսոնց առջեւ կը փնտնայ։

ՀԱՌԱՐ, ԳՐԱԴԱՐԻ 10: Հառաչքս լըսչոյն մէջ
հաւատոյ տարածման դպրոցին առ տարի Վստու-
ծոյցսնուիման տանին օրը բրած հանգեսին վելոյ
զոյն որ նշին դպրոցը տնկաւորս աւմէն տարի երբ հա-
տարէ, հետեւեալ երկրորդսն:

Ընդհանրորեն դպրոցը, կրտսէ, որն օր մեծամեծ բաները յարգողներուն աւելին խիստ զարմացում կը պատճառէ, իր և կիցիւլայն մէջ Կատուած պաշտօնութեան տօնին օրը հինգ զմառաւն աշտինքէ Հայոց, Լատինացիոց, Քաղերայոց, Եւրոպացիոց, Եւ Ասորերէ ծիսող պատարագ մտնողսնէն տուաւ:

Նրանց գլխավորին մեք ամառն 8ին տ. 9ին, իր 100էն տակը աշակերտաբը հրապարակաւ 43 զանապսն ըն գլուս խաղեր խօսեցան որմըք են հայերէն գլուս բար եւ աշխարհաբար, գաղղիերէն, անգղիերէն, սպանիերէն, լիորմ ուղի գերէն, գերմաներէն, անգլի տերէն, իլլանտերէն, սուտերէն, կեղուերէն, հոլանտերէն, հունգարերէն, հեբրեոտերէն, ռումաներէն, ասորերէն, արաբերէն, պարսկերէն, երրալիցերէն, ձեներէն, Եթովպերէն, լատիներէն, հին յունարէն, քաղկեդերէն, իտալիերէն, պիլիսաներէն, պիւնիպերէն, Սուսանի ընդուներէն մեկ քանին եւ այլն ։

— Սեփեմբերեն (Masterman) անգլիական ընկերությունը, որն որ Ախա-Լուդիքա քաղաքը երկաթուղիին շինությունը վրան առած էր, ժողով առնումը Կապրիական ընկերությունն մը յոնձնեց, որն որ ամենայն փոխումը ետեւէ ինկած է նորը շուսով գրախ հանելու էր յառաջուն որ 1854ին Հոկտեմբերի մէջ մինչեւ. Գրապրովի գործածութեան էր սկիւր: Այս ընկերությունը գոյցէ նստել մինչեւ, Վէլլէթի որ աշ նոր երկաթուղին յառաջ էր առնի, որպէս զի Նեպոլիոն երկաթուղին հետ միանայ:

— Վրէժմոքի փարաւէնայ լրագիրը կը ծանուցանէ որ Հոռոնյի տէրութեան Կայէնցոյ քաղքին մէջ մէկ բմիշխ աւ մէկ կանոնիկոս մը սղանուեր են, ասոր պատճառաւ իրիկուան գէմ նոյն քաղքին փաղոյններն իբրեւ մեծեալ կէրիւսան եղեր, եւ իմաստն ալ գոցուեր է: Աս ոճրալործութիւնը քաղաքական նպատակէ յաւաք կու գալ եւ նշան է թէ դեռ կենդանի է այն կողմնակցութիւնը, որն որ սղանութիւնն՝ իրեն նպատակը յաւաք տունելու միջոց առած է, եւ թէպէտ այս կողմնակցութիւնը Գիէմմեդի մէջ արտաքուստ նուաճած է, բայց իր գործողութիւնը յաւաք տանելու համար միշտ կուսակիցներ կը փնտռէ:

— Հոռմ, Յոնուարի 5-ը Բարձրագատիւ Քրիս-
տոսեան Վիշէրմ Բրուտարի իշխանն անցեալ շա-
բաթ Քաթիկարեան պալատին մէջ շքեղ խնջոյք մը
տուաւ, որուն ներկայ էին հոռմայեցի, անպիսացի
գաղղիացի եւ գերմանացի երեսերի անձինք: Հոռ-
մայեցի այ անպաշտօնները չեն ունէր իշխանին ցու-
յալցած սիրոյ ցոյցերուն ասկը մնալ, եւ ոչստիպ
շքեղութեամբ իրենց ալ անոր մեծամեծ ընդունե-
լութիւններ կ'ընեն:

ԱՄԼԵՆՏԵՆԻ տէրութիւնը հիմա զարմանալի ու
ծանրակշիւ իրաւանց վիճի մը մէջ է : Ժամանակակի
բազմաթիւ խնդիրներու մէջ ծանուցած էինք, որ հառապիւ

յուսկինը Հապաղեմի վրէժը չորցրին և կռուար, որս
սպանաւոր գործողութիւնը կատարուեցաւ, բայց
ճակատը ճիւղի մի մասը հասաւ: Լայտն քաղաքը
իր հին կամարան կառավարութեան տակնները նոյն
ընթացքով (որն որ կամայ կամայ հեղինակութիւն
պատիւ մեծացաւ) առանձին ձուկ որսալու իրաւունքն
ստացած էր, եւ նոյն իրաւունքը պարտաւ մինչեւ
հիմա անընդհատ կը պահէր: Հիմա լիմը չորցուեցէն
եւսրը ուս իրաւունքը կորստեանը հասուցում մը ամե-
նեւին յանձն առաւ: Լայտնը չորցած էր կրկին իր
հիմնական միջանկիւն մէջ, նոյն ընդարձակութեամբ,
կը պահանջէ: Չորս երեւելի փաստարաններն աւս-
ալ Ամերիկայում մէջ գաղութացեալ ազգէն զգին,
մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի այդ գաղտնի
վճռոյն, որն որ փետրուարի մէջ պիտի ելլէ:

ՕՍՍԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

Փետր 11-ը Կալիֆորնիայի մէջ ամենայն սկիզբները զանա-
զան անգամ երկու բանակներն իրարու հետ զար-
նաւ են: Բայց յառաջ քան այս արեւմտահայ դէպ-
քերը պատմելիս հարկաւոր կը սեպենք Նոթի-
թաքներն, յիշել: Օսգեն-Սաքենի գոնդը շարունակ
դէպ ի նոյն կողմերը կը կենդանանայ: Ռուսը սա-
տիկ զորութիւն մը ժողովուրդ մըն է, Կալիֆորնի-
այի ընդհանուր յարձակում մըն ինչու համար:
Նոթիթաքն Տոմկի բանակն ալ շատ զօրացած է ու
շատ ցնդէր: Նոյն կողմէն Գաւառի անդրերում մերձա-
կող ցիւրքերը կ'ստիպուին, որոնց վրայ ընդհանուր
ստիպութիւն մ'ալ տալը շատ հարկաւոր կ'երեւայ,
եղած ու ըլլալու պատերազմական դժուարութիւն-
ներուն վրայ տեսի ճիշդ գաղափար մ'առնելու
համար:

Կալիֆորնիայի քաղաքն երկու հազար գերդաստա-
նէ կը բաղկանայ, քաղաքային գաղափարն պարզ-
պարզապէս չենք, եւ ձիաւորաց զինուորանոց մ'ունեն:
Տոմկիները քաղաքին շրջակայ տեղերը շատ մը փո-
քրիկ ու խիստ անոյր բերքեր կ'անցնեն, որով
նոյն կողմերուն ամեն բարձրագոյնները խնդա-
նօթիկներով ու զօրքերով զգուշացուած ըլլալով
իրենց անդրախնայ տեղերը ձեռնարկ են, աւս բոլոր-
ներն իրարմէ շատ հեռու ըլլալով իրենց հողեր-
անցնութիւնն ալ դիւրին է ապահովել, այնպէս
որ նոյն կողմերէն դէպ ի Գաւառ յառաջանալու
ճամբաները խնամաւոր առջեւ բոլորովին գոգաւած
են: 1828ին աւս փոքրիկ բերքերը Ռուսաց ձեռքն
կենու աղէկ անդադն էին: Այսինքն ու Կալիֆորնի-
այի Գաւառի լայնքը զբաղէ 1500 կանդաւն է եւ
ստատիկ արեւմտաց: Ան կողմն որուն մէջ առաջիկ-
ներն անդադն են, աւելի Կալիֆորնիայի մաս կ'իյնայ,
որուն մեծ մասն անտառներով ծածկուած ու զարաւոր
պատնէներով եւ թնգանութեամբ անդադն է:
Այսինքն վեր առաջիկներն ուրիշ ամբողջ մ'ալ չե-
նան են, զինուորական արուեստին ամեն պահանջած
յատկութիւններով, այնպէս որ եթէ յարձակում
առնուիլ ուզենք են, մեծ զոհերով միայն կրնայ
զրուի ելլել:

Լայտն Նին, Նին ու Տին Չիգազէ քաղաքին քո-
մերը սատակ պատերազմներ եղան, զորանք լայ-
նիւններն այլեւայլ կերպով կը պատմեն: Գաւառի քա-
ղաքն ինչ Կալիֆորնիայի կողմ Տոմկի գոնդը պաշարն
ու կերակուրը քիչ է ու երկնային կը նուազի: Ռուս
զօրաց հրամանատարն աւս իմանալով եւ ստիպել իրեն
սպանի գործածել ուղիւով, փոքր Կալիֆորնիայի բո-
լոր զօրքերը գէտ ի Կալիֆորնիայի խրկեց: Այսով հոն
մոզման Ռուսաց զօրքը 30,000ի չափ եղած կը հա-
մարուի: Օրն ալ Ռուսաց աւելի նպատակաւոր է, ին-
չու որ իրենք յորտի փախած են: Զրաւութեան աւս-
տիմանը հիմա 10ի հասած ըլլալով, անշուշտ աւս
մատերս երեւելի դէպքեր պիտի պատահին: — Նոյն
օրագիրն ամենայն 11ին ինչոյն մէջ յարգող գիտում-
ները կը գեն: Լայտն Նին Չիգազէ քաղաքն քովի-
րուսաց ու Տոմկի մէջ պատերազմ մը բացուե-
ցաւ: Տոմկիները ինչպէս քանի մը թնգանութիւն կոր-
սնցուցին, ստիպել Ռուսը ալ ստիպուեցան դէպ ի
Ռատովա կոտ քաղաքը, որով Չիգազէն Տոմկի
ձեռքը մնաց: Լայտն Նին եւ Տին պատերազմը շար-
ունակուեցաւ, որուն մէջ երկու կողմն կրուսան
ու մեծ եղաւ: Տոմկի կողմէն Իսկոնիլ փառն,
իսկ Ռուսաց կողմէն ալ մեծ զօրացուած մը մտած
կը համարուին: Քրոնիկալ լրագիրն ալ նոյնպէս քա-
նի մ'ուրիշ բաներ պատմելն ետեւ, Չիգազէի քո-
մերն եղած պատերազմներուն կ'անցնի: Կեկսիմ-
բերի Յին, կ'ընէ նոյն օրագիրը, Իսկոնիլին նա-
մակ ընդունելով իմացողը որ Տոմկիները Կա-
նուր ցիւրքեր եղեւրաց մօտ Օպպա լուսած ցամաք
ջրանցքի մը քովերն իրենց մարտիկներով աղէկ
ամրացած են: Նոյն տեղը չորս կողմէն փակուով ու
պատնէներով զօրացուած են: Կ'երեւայ որ ան
անդաւան ալ ու ձախ կ'ալը խորունկ ծախիներով

լեղուն է, անոր համար երկէ Ռուսը Տոմկիայ փայ-
լարմաւ ընկաւ յանգիստն, որ ար Ե որ անոնց
կրակին հոնդիպին, անոնց ունեցած աղէկ գրկը
համար: Ռուսը Տոմկիայ դիմացը կեցած են Իսկոնի-
լին քաղաքը մինչ հեռու, ուր Տոմկիայ թնգանութի-
ւեւուն կրակը կ'ընայ համար:

— Այսինքն օրերս Կալիֆորնիայի քովերն ալ
խիստ կ'ստիպուի եղան: Փոքր Կալիֆորնիայի եկած
լուրերը կը յուսնեն ինչ Չիգազէին քովերն եղած
պատերազմը ստատիկ էր: Կեկսիմբերի Յին սկը-
սիւղ կ'առնէր կը շարունակուին: Տոմկիները ու
քովեր ամենայն Յին ու Տին թնգան, Կալիֆորնիայի եւ
Յունիս հասան եւ նոյն տեղերը բռնեցին կեցան,
ամենայն Յին Չիգազէի քովերը խիստ կրակով ու
ստատիկութեամբ կ'առնէ սկսան, որն որ առաւել
ժամը Տին սկսեալ մինչեւ կ'եկսիմբերի Լուրը ժամը 3
տեւեց: Պատերազմը ստատիկ ու ահապէս էր, կո-
րուստն երկու կողմէն ալ բազմաթիւ Տոմկիները
գոյնեալ Կալիֆորնիայի իրենց օրտնէները քաշուե-
ցան, ստիպել Կալիֆորնիայի գաղտնաւ, ուրիշ շատ
դեղեր ու անոնք բռնած են ամեն պատնէներով
անդադն են: Կ'ըսուի որ Կալիֆորնիայի քիչ մը
հեռու, Չուկերներն, որն որ անմիջապէս Գաւառ-
բին քովն է ստորաց լեզուներ կեցած է, որն որ
կ'ըսուեալ շարունակուեցան խնդաւորաբար խնդաւորաբար
Լուրը քաշուեցան: Ինչպէս վերն ը-
սինք Չիգազէին պատերազմն եղաւ թեպէտ Տա-
միկներն անկից ետ քաշուեցան, սակայն Ռուսը ալ
դէպ ի Ռատովա քաշուեցան, բայց Չիգազէի ի-
րենց ձեռքը մնաց: Անոր համար ամենայն Տին նորէն
բացուած պատերազմը Ռատովայի քովերն եղաւ:
Աս կ'ընէ ալ Նին եղածն անոն ստատիկ էր:

— Լայտն Նին Չիգազէին գոնդն նամակ մը կը
ճանաչանէ որ Վիտին, Կալիֆորնիայի եւ ուրիշ Տոմ-
կիայ բռնած անդադն մէջ ամենայն Յին եղած պա-
տերազմն վրայ Սեյմ փաշային ծանուցում հրա-
տարարուեց: Եւ իմաստով, թէ նոյն պատերազմն
առնել Ռուսաց զօրքը 18,000 է եղեր, բայց Տոմկիայ
քաղաքայինութեամբ յաղթուեց եւ անոնցմէ 3000
հոգի մեռեր են: Տոմկիները թնգանութեամբ նաեւ-
րով յառաջ գալին եւ Լուրը Չիգազէ համար զօրաց
հետ միացան: Լայտն օրագիրն աւս տեղը խորհրդա-
ծութիւն մ'ընելով կ'ընէ որ փախելու բանն ան
է որ վերջիջով Տոմկի ծանուցումն իմանալին կը
համաձայնին Ռուս: Փաշայի ու Լայտնի հրատարա-
րուած հեռագրական լուրը: Լայտն համաձայն կ'ը-
նէ անոն նաեւ Պուրքէնէն եկած լուրը, զորանք Պուր-
քէնէն ինչպէս Տոմկի հրատարակելով կ'ընէ: Չիգազէին
պատերազմը խիստ ու երկարատեւ էր, երկու կող-
մէն ալ շատ մեծած ու վերաւոր կար: Օրտնոս
ըսուած գաղափարներ շատ ուղղութեամբ կ'ընէր
չորս, Սիմոնի գործակալը ծանր վերաւորուեցաւ:
Կալիֆորնիայի փաշայի գնդէն ալ 6 ուղղութեամբ մե-
ռան ու 27 հոգի վերաւորուեցան: Իսկ Պուրքէնէն
նոյն իսկ Ռուսաց կողմէն կ'ըսուած թուով մը Ռու-
սաց մեռածներուն ու վերաւորուածներուն թիւն
կ'ընէ Տոմկի քովերը քով կը գնէ:

— Լայտն Նին Կալիֆորնիայի քովերն եկած լուրը,
որոնք միջին ամենայն 13ը կը հասնին, նոր կ'ընէ
չեն պատմել: Կ'ընէ բանակներն ալ իրենց անդադն
բռնած կեցած են: Ռուսաց ալ թիւը Ռատովային
իսկ ձախ ինչու խորսին կողմերը ստորաւորուած է:
Նոյնքան զնոյն զինուոր բանակտանող Ռատով-
ային է:

— Կորալքով իշխանը ամենայն 15ին Քրայտիս
հասնի է: Լայտն փաշան Վիտին է: — Լայտն 18ին
Կալիֆ Լայտն չափեալ Կոստանտնուպոլէն Գին
գրուած նամակներ թնգան ընելով կը ծանուցանէ
որ նաւատարակին Սեւ ծով մտնելուն համար ընդ-
հանդակաւ շատ ուրախացուեց: Եւ Սիմոնի նաւա-
տարակները Սեւ ծով մտնելուն պէս փոխորդին
յան Տին կ'ըսուեց սկսեալ են, բռնած ուղղութիւն
նին Գինոպին է: Լայտն Կալիֆորնիայի փաշա-
նակնաց պատմութեամբ իմանալին մը երաշխարար-
թիւն տուեց է որ Տեմուստ ծովափը Ռուսաց նա-
ւերուն հետ զարնա ելին պիտի զօրացան ու հեռու
պիտի կենայ եւ միայն Տոմկիստանի ծովափըն ու
նաւերը պիտի պաշտպանէ: — Ռուսաց պատերազ-
մական նաւերը (14 հաս) որոնք Սեւ ծով կը սը-
արեւին, Սեւաստոպոլ ջաշուեց են: — Կ'ըսեն որ
Կալիֆ փաշան, որն որ բարձրագոյն Գրոն կ'ընա-
նէ փաշայի ու Լայտնի բացած էր փոխ առնելու հա-
մար, հիմակ Սեմոնի փաշայի փաշայի իշխանութիւն
ունեցող անձի մը հետ կը խորհրդի:

Կալիֆ փաշան Սեմոնի գործարար լուրն անեւ-
լին ետեւ, նորէն իր նաւերը պատարարուեց տուա-
րար, Կրան ուղղութեան հասնելու համար: Եր-
կէն է թնգանութիւն մարտից եւ 25,000 հրացան
Կալիֆ իրկած է, 12,000 նոր զօրք ալ պատրաստ
են նաւերու:

ՊԱՐԱԿԱՍՏԱՆ

Այսինքն Լայտն քաղաքին մէջ թնգանութիւն Կալի-
ֆորնիայի մէջ անդադն հեռագրութիւն նոյն տե-
ղան տեղութեան հետ ունեցած գաղափարն (զորն
որ լայտն աւս տարան Յունիստարի Լին թնգան
մէջ գրած էինք) ստիպել տանելով, Կալիֆորնիայի
տեղութեան վրայ կ'ընայ խորհրդածութիւններ
կ'ընէ, որոնց մէջ զինուոր, արեւմտի բանակ, ըն-
դան համար, արեւմտի համարները հոս թարգման-
ելով դնել:

Կալիֆորնիայի մէջ նոր պատահած դէպքերը,
անոր մէջ բնակողներուն անոնցն ալ չեն: Ռուսա-
կան-ստիպական պատերազմն մէջ մեծապէս Սուր-
գանն ու Չարը միշտ կը ջանային որ Կալիֆորնիայի
թաղաւորն իր գործունեայ գաղափար իրենց փա-
ստիկին, որ գաղափարութիւնը թէ եւ ըստ իրեն
մեծ արդիւնք մ'ալ բռնեն, գեթ հակառակորդ
կողմն գործութիւնը բաժնելով, անոր վրայ շփո-
թութիւնն ու հոգ մը կ'ընէր ձգել: Կալիֆորնիայի քա-
ղաքականութիւնն իր կառավարութեան մէջ աւստ-
նական ազգային մեծ դժգոհութիւն մը բռնէ: Պարսից
երկիրը քաղաքական եւ մտաւոր կենաց նկատմամբ
խիստ ինկած ու նաւաստացած է ու բոլորովին ան-
հետ եղած են այն Պալատտ աշխարհականութիւն եւ
Եւրոպայութիւնը նորէն կանգնելու երաշխարար:
Կալիֆորնիայի կը կը անդադար այն ձգողական զո-
րութիւնը զորն որ առիական երկիրներու ահա եղող
Եւրոպական երկու հզօր տեղութիւններն (Եւրոպի-
ա եւ Ռուսաստան) իր վրայ կ'առնէ: Պարսիստան,
իբրեւ առիական Լեւհաստան մը օրէ օր իր վերջնա-
կան բախտին կը մտնայ: Կալիֆորնիայի հիմա-
կան տիրող ցեղը, որն որ Կալիֆորնիայի ինչպէս ցե-
ղէն յառաջ եկած է, աւելի անհաստատութեամբ
ու փոփոխմանով երեւելի եղած է: Այսինքն
նախնա մըն մը, զօրաւոր աղքատներն մը ինչ
բանի մը կ'որոշէ կամ կը ստիպուի, ինչու որ ինչ-
պէս լուրեր, Կալիֆորնիայի շահու համար քաղաքական
հաստատութիւն յարկաւորութիւն մը չունի:

Կալիֆորնիայի, որն որ երկուք ու կէս հազար
տարւնէ վեր անհաստատութեան փոփոխութիւն
մը կ'ընէ, 1747ին Կալիֆորնիայի բաժնու-
լին եւ երեւելի ստիպական իր երկիրները Ռուսա-
տանի տարէն ետեւ, միայն Կրանի երկիրը ձեռք
մնացած է, որն որ երաշխարար, Կալիֆորնիայի
թնգանութիւնը, անապատին միջինը Պարսից ծով,
եւ զարմեալ Արաքսիստանի սահմանաւոր ինչեւ-
րէն միջինը Արաքսիստանի սահմանաւոր սահ-
մանը եւ միջինը: Տիգրիսի ձորը կը տարածի:

Լայտն քաղաքի երկրին մէջ մեծ դէպ մը ըլլայ,
որ երկրին ներքին հեռաւոր փաշապետութեան
տեղերուն հետ հաղորդութիւնը քիչացնէ: Աս-
պից ու Կալիֆորնիայի ծովն Եւրոպական փաշապետու-
թեան երկրներէն սահմանէն դուրս ըլլալով, իր ու
Եւրոպայի մէջանող եղած երկիրներուն մէջ կամայ
կամայ իրեն բացած ճամբուն վրայէն փաշապետներն
անդադնելով Եւրոպայի հետ առաւելու կ'ընէ: Ռու-
սաստանը Կալիֆորնիայի փաշայի Կալիֆորնիայի
կառավարութեան հետ ծանուց չգործածելուն համար,
Կալիֆորնիայի եւ Կալիֆորնիայի վրայն անցնող Պոն-
տոսի եւ Ասորիի փաշապետութեան ծանուցներն
են միայն որոնց վրայէն Կալիֆորնիայի Ռուսաստանի
հետ փաշապետութեան հաղորդութիւն կ'ընէ: Պոն-
տոսի ծանուց անհամապատասխան աղէկ է, մանա-
ւանդ անոր համար որ անմիջական հաղորդութիւն
ունի Սեւ ծովու շրջանակներուն հետ, որ ծովուն
վրայէն կ'անցնի Եւրոպայի ու Կալիֆորնիայի մէջ
եղած փաշապետ երկրները, իսկ Ասորիի ծանուցն
այնպիսի առիկ անցան կ'ընէ, որչափ որ Տրապի-
զոնի վրայէն տուրիւտաւ իրկենեկը կը ծաղկի ու
կը զարգանայ:

Իրանին հիմնական ինչպիսի փոխարան աղ-
քներներուն նախկին շարք 10 միլիոն կրնայ սե-
պելի: Ժողովուրդն անպատասխան, փառաւոր, զար-
գարկաւ եւ փառիկակող է, եւ անհանգիստ ամեն աղ-
քներն աւելի, Եւրոպայի ճարտարաւարտութիւնը
բերեալ ձեռակերտները կը դնէ: Մինչեւ չենեւրու-
տաններու, ամայի գեղերու, եւ գիւղականութեւն
գլխաւոր մէկը կ'ընէ: Կալիֆորնիայի քաղաք-
ներու մէջ ուր գիւղականութեւն ու շրջապատներ
Կալիֆորնիայի անհատական ծանապառախ յարգաբար
ունեցած ամեն կերպարանայ մէջ միշտ դաշուած
է, եւ Եւրոպական ճարտարաւարտութեւն ձեռադրած
գործածութիւնը վերջի ատիմանի յաճախած է ու
տեղական ձեռադրածներն ինկած են: Կալիֆորնիայի
Կալիֆորնիայի գլխաւոր փաշապետութիւնն մէկն է:
Կալիֆորնիայի եւ Երկրան գաղափարներ Ռուսա-
տանի անցնելէն ետեւ, Ռուսաստան միջակ քանի մը

